

Republika Srbija
Ministarstvo unutrašnjih poslova

Polazni okvir
Nacionalne strategije
prevencije kriminala

Beograd,
2009. godine

IZDAVAČ: **MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA**

ISBN: **978-86-83397-11-2**

TIRAŽ: **250**

ŠTAMPA:

Polazni okvir Nacionalne strategije prevencije kriminala izrađen je u saradnji Ministarstva unutrašnjih poslova, Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju u Beogradu i Centra za prava deteta.

Štampanje publikacije pomogla je **Misija u Srbiji**

ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU
BEZBEDNOST I SARADNJU

Napomena: Stavovi izrečeni u publikaciji pripadaju isključivo autoru i njegovim saradnicima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS u Srbiji.

**Republika Srbija
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Kabinet ministra**

Kriminal je, kao negativna društvena pojava, neizostavan pratilac svakog društva, kroz sve epohe njegovog razvoja. Kriminal i strah od kriminala umanjuju kvalitet života mnogih građana Srbije, naročito starih, dece i maloletnika, onih koji žive u siromašnijim sredinama...

Analize kriminalnih statistika pokazale su da stavljanje naglaska samo na otkrivanje izvršenih krivičnih dela i njihovih učinilaca ima ograničen efekat na smanjenje stope kriminala. Istovremeno, u Srbiji se sve češće pitanje prevencije i borbe protiv kriminala postavlja gotovo isključivo pred policiju, zanemarujući neophodnost učešća ostalih subjekata društvene zajednice.

Jasno je da dobro planirane strategije prevencije kriminala ne samo da preveniraju kriminal i viktimizaciju, već i promovišu bezbednost zajednice i doprinose održivom razvoju zemalja. Efikasna, odgovorna prevencija kriminala povećava kvalitet života svih građana. Ona donosi dugoročne dobrobiti u smislu smanjenja troškova povezanih sa postojećim pravosudnim sistemom, kao i drugih socijalnih troškova koji nastaju kao posledica izvršenih krivičnih dela. Prevencija kriminala pruža mogućnosti za humani i finansijski mnogo isplativiji pristup problemu kriminala.

Cilj Polaznog okvira je da omogući osnov za donošenje Nacionalne strategije prevencije kriminala, kao odrednice za stvaranje i primenu programa u oblasti prevencije kriminala u zajednici sa građanima, kroz izgradnju partnerstva i zajednički rad, smanjenje stope kriminala, povećanje nivoa bezbednosne kulture.

Polazni okvir nacionalne strategije prevencije kriminala koncipiran je kao inicijativa koju Ministarstvo unutrašnjih poslova upućuje Vladi Republike Srbije, najavljujući time predstojeće aktivnosti na formulisanju same Nacionalne strategije prevencije kriminala.

Ministar unutrašnjih poslova

Ivica Dačić

**Radna grupa za izradu Polaznog okvira
Nacionalne strategije prevencije kriminala:**

Vojislav Jović, Ministarstvo unutrašnjih poslova
Olivera Zečević, Ministarstvo unutrašnjih poslova
Dejan Stevanović, Ministarstvo unutrašnjih poslova
mr Ivana Stevanović, Centar za prava deteta (NVO)
prof. dr Milan Škulić, Centar za prava deteta (NVO)
mr Biljana Simeunović Patić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
mr Sanja Čopić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
dr Aleksandar Jugović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
dr Vesna Žunić Pavlović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Posebno se zahvaljujemo prof. dr Viktoriji Cucić, prof. dr Dobrivoju Radovanoviću i mr Zoranu Stevanoviću, kao i svim ostalim predstavnicima organizacija vladinog i nevladinog sektora, koji su svojim nesebičnim zalaganjem i stručnošću dali nemerljiv doprinos u izradi Polaznog okvira.

Deo I : ŠTA JE POLAZNI OKVIR

1.1. Preambula

Polazni okvir nacionalne strategije prevencije kriminala koncipiran je kao početna inicijativa koju Ministarstvo unutrašnjih poslova upućuje Vladi Republike Srbije, najavljujući time predstojeće aktivnosti na formulisanju same Nacionalne strategije prevencije kriminala.

U cilju izrade Nacionalne strategije prevencije kriminala, njenog donošenja, usvajanja, implementacije i praćenja efekata implementacije, Ministarstvo unutrašnjih poslova upućuje, istovremeno, inicijativu Vladi za osnivanje Nacionalnog saveta za prevenciju kriminala, koji će rukovoditi svim pomenutim aktivnostima na nacionalnom nivou.

Kao neposredan resurs za definisanje Polaznog okvira služio je Vodič za prevenciju kriminala Kancelarije Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (*Guidelines for the Prevention of Crime*, The Economic and Social Council resolution 2002/13 of 24 July 2002), kao i strategije za prevenciju kriminala donete u drugim zemljama, posebno zemljama u okruženju.

1.2. Oblasti kojima se bavi Polazni okvir

Polazni okvir Nacionalne strategije prevencije kriminala (u daljem tekstu Polazni okvir), kao i buduća Nacionalna strategija prevencije kriminala (u daljem tekstu Strategija), odnose se na prevenciju kriminala sa elementima nasilja, kriminala opojnih droga, imovinskih delikata, posebno delikata koje čine maloletnici, kao i svih drugih oblika kriminala.

Prevencija, kao osnovni oblik suprotstavljanja kriminalu, dugi niz godina je predmet razmatranja velikog broja naučnika i stručnjaka iz različitih naučnih oblasti. Kada je u pitanju domaća literatura, razmatranja su uglavnom usmerena u pravcu teorijskog poimanja prevencije, diferenciranja i klasifikacije preventivnih mera i aktivnosti, izdvajanja subjekata kao nosilaca preventivnih aktivnosti i analize preventivnih uloga i funkcija tih subjekata, bez praktičnog ustanovljavanja preventivnih programa. Generalno rečeno, prevencija se dovodila u vezu sa čitavim nizom mera i aktivnosti koje treba da omoguće *da ne dođe* do ispoljavanja kriminala.

Evropska mreža za prevenciju kriminala (EUCPN), 2001. godine dala je definiciju prevencije kao „*mere kojima se smanjuje ili na drugi način pridonosi kvantitativnom i kvalitativnom smanjenju kriminala i osećanja nesigurnosti kod građana, bilo kroz direktno odvratanje od kriminalnih aktivnosti ili kroz politiku i intervencije osmišljene u cilju smanjenja potencijala za kriminal i faktora kriminala. To uključuje rad Vlade, nadležnih vlasti, institucija za krivično pravo, lokalnih vlasti, udruženja stručnjaka, privatnog, dobrovoljnog i civilnog sektora, naučnika, šire javnosti i medija.*” Preventivne mere zato ne bi trebalo da se odnose samo na kriminal u doslovnom smislu, nego bi trebalo da obuhvate i „*asocijalno ponašanje*” koje može predstavljati „*prefazu*” krivičnih dela.

Uvažavajući definiciju Evropske mreže za prevenciju kriminala, i bazirajući svoje stavove na činjenicama koji govore o nedovoljnoj efikasnosti represivnih mera, ovaj Polazni okvir, a i sama Strategija postavljaju prevenciju u znatno šire okvire, podrazumevajući posebno definisan i planiran segment ukupne socijalne politike zemlje, koja obavezuje profesionalce i sve članove društva, a neposredno je rukovođena državom.

1.3. Zašto je neophodan Polazni okvir

Polazni okvir predhodi donošenju Strategije i ima za cilj da pokrene i stimuliše profesionalni – stručni i društveni dijalog i dogovor o budućim pravcima delovanja u oblasti prevencije kriminala u Republici Srbiji. Ovaj dokument, takođe, ima za cilj da motiviše i mobiliše sve institucije koje imaju zakonsku obavezu, sve organizacije vladinog i nevladinog sektora, same građane, posebno mlade, da ulože organizovane napore na prevenciji kriminala od lokalnog do nacionalnog nivoa.

Istovremeno ovaj dokument, u kratkim crtama, definiše konture buduće Strategije i time pokreće participatorni dijalog svih obaveznih i zainteresovanih za njenu izradu.

Polazni okvir, kao i buduća Strategija, utvrđuje kao svoj osnovni, vodeći princip ujedinjenje organizacionih, kadrovskih, tehničkih, finansijskih i napora države i društva na povećanju bezbednosti građana i njihove imovine.

Ovaj dokument, kao i buduća Strategija, obezbeđivaće puno poštovanje ljudskih prava i sloboda, i polne ravnopravnosti.

1.4. Dokumenti od značaja za definisanje Polaznog okvira

1.4.1. Strateški dokumenti usvojeni od strane Vlade Republike Srbije

Kako se razlozi javljanja i posledice kriminala reflektuju na sve oblasti društva i kako postoji neosporna povezanost između zblivanja u svim drugim društvenim segmentima, za definisanje Polaznog okvira značajni su dokumenti i strategije:

- Strategija za smanjenje siromaštva
- Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine („Službeni glasnik RS”, broj 21/2007-3)
- Strategija razvoja socijalne zaštite („Službeni glasnik RS”, broj 108/2005-21)
- Nacionalni plan akcije za decu, Savet za prava deteta Vlade Republike Srbije: februar 2004. godine
- Strategija razvoja zdravlja mladih ljudi u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 104/2006-51)
- Nacionalna strategija reforme pravosuđa: 2006. godine („Službeni glasnik RS”, broj 44/2006-3)
- Strategija reforme državne uprave u Republici Srbiji
- Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije („Službeni glasnik RS”, broj 109/2005)
- Strategija borbe protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 111/2006-30)
- Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 11/2006-29)
- Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 1/2007-26)
- Strategija kontrole duvana („Službeni glasnik RS”, broj 8/2007-13)
- Nacionalna strategija za borbu protiv HIV/AIDS-a
- Strategija razvoja informacionog društva u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 87/2006-6)
- Strategija razvoja zvanične statistike u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 111/2006-6)
- Strategija razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Republici Srbiji od 2008. do 2015. godine („Službeni glasnik RS”, broj 4/2008)

1.4.2. Zakonodavni okviri od značaja za definisanje Polaznog okvira

Pravni okvir je veoma značajan za donošenje i implementiranje programa prevencije kriminala i obuhvata kako sferu primene postojećeg zakonodavstva, tako i donošenje novih potrebnih propisa za njeno utemeljenje, primenu i nadzor, u sklopu usklađivanja sa zakonodavstvom u Evropskoj uniji.

U tom smislu, ovaj Polazni okvir će se oslanjati na postojeću zakonsku regulativu u Republici Srbiji, a pre svega na Ustav Republike Srbije i sledeće zakone:

- Zakon o policiji („Službeni glasnik RS”, broj 101/2005-135)
- Krivični zakonik („Službeni glasnik RS”, broj 85/2005-30)
- Zakonik o krivičnom postupku („Službeni list SRJ“ broj 70/2001-1 i 68/2002-1, „Službeni glasnik RS”, broj 58/2004-1)
- Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica („Službeni glasnik RS”, broj 85/2005-99)
- Zakon o javnom redu i miru („Službeni glasnik RS”, broj 51/92-1789)
- Zakon o prekršajima („Službeni glasnik RS”, broj 101/2005-49)
- Zakon o zaštiti od požara („Službeni glasnik RS”, broj 37/88-1936)
- Zakon o Programu zaštite učesnika u krivičnom postupku („Službeni glasnik RS”, broj 85/2005-150)
- Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama („Službeni glasnik RS”, broj 67/2003-1)
- Zakon o osnovama bezbednosti saobraćaja na putevima („Službeni list SFRJ, broj 50/88-1337, 63/88-1603, 80/89-1987, 29/90-1014 i 11/91-181)

Analiza postojećeg zakonskog okvira kao i predlog izmena, dopuna i predloga novih zakona i podzakonskih akata sastavni su deo rada na Strategiji, kao i usklađivanje postojećih zakonskih rešenja sa već ratifikovanim konvencijama i protokolima Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope.

To se odnosi na sledeće dokumenta:

- Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i dopunski protokoli („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 32/2001)
 - Protokol o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i decom („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 6/01);
 - Protokol protiv krijumčarenja migrantima kopnom, vazduhom i morem („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 6/01)
 - Protokol protiv nezakonite proizvodnje i prometa vatrenim oružjem, njegovim delovima, sklopovima i municijom („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 11/2005).
- Konvencija Ujedinjenih Nacija o suzbijanju ilegalne trgovine opojnim drogama i psihotropnim supstancama
- Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv korupcije („Službeni list SCG – Međunarodni ugovori”, broj 12/05).
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenih protokola 4, 6, 7, 11, 12, 14 („Službeni list SCG - Međunarodni ugovori”, broj 9/03).
 - Protokol broj 14 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda („Službeni list SCG - Međunarodni ugovori”, broj 5/05.)
- Evropska konvencija o međusobnoj pomoći u suzbijanju kriminala (ratifikovana 30.09.2002.)
 - Dodatni protokol Evropske konvencije o međusobnoj pomoći u suzbijanju kriminala (ratifikovan 23.06.2003.)
- Krivičnopravna konvencija Saveta Evrope o korupciji („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, 2/2002-3. SL SCG- Međunarodni ugovori, 18/2005-22)
- Konvencija Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 7/2002-3).
- Evropska konvencija o nasilju gledalaca i nedoličnom ponašanju na sportskim priredbama, naročito na fudbalskim utakmicama („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 9/90)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 7/1971)
 - Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 4/2001)
 - Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima koji ima za cilj ukidanje smrtne kazne. („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 4/2001)
- Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 6/1967)
- Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih postupaka („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 9/91)
 - Opcioni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih postupaka („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 16/2005)
- Konvencija o pravima deteta („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 15/1990)
- Fakultativni protokol o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji uz Konvenciju o pravima deteta („Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori”, broj 22/2002)
- Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 11/1981)
- Konvencija MOR br. 182 o najgorim oblicima dečjeg rada i preporuke MOR br. 190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dečjeg rada („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 8/2003)

Deo II: STRATEŠKI PRAVCI KOJE UTVRĐUJE POLAZNI OKVIR

Ciljevi prevencije kriminala u Srbiji

Opšti ciljevi

- Smanjenje kriminala i povećanje stepena sigurnosti građana i njihove imovine
- Povećanje sposobnosti svih odgovornih subjekata u prevenciji kriminala
- Razvoj međusobne saradnje i partnerstva svih obaveznih i zainteresovanih subjekata na prevenciji kriminala i to kako vladinog tako i nevladinog sektora od lokalnog do nacionalnog nivoa

Specifični ciljevi

- Stvaranje obuhvatnog zakonodavnog okvira za prevenciju kriminala u skladu sa međunarodnim propisima
- Povećanje postojećih kapaciteta za preventivno delovanje u relevantnim institucijama

- Jačanje mreže saradnje između policije i drugih segmenata društva, od lokalnog do nacionalnog nivoa
- Uspostavljanje i razvoj mehanizama za kontrolu i nadzor ustanova i institucija represivnog karaktera
- Razvijanje službe za praćenje i nadzor učinilaca krivičnih dela kojima je izrečena uslovna osuda, odnosno uslovni otpust (kako za punoletne, tako i za maloletne učiniocce krivičnih dela)
- Povećanje stepena stručne osposobljenosti kadrova u javnom i privatnom sektoru bezbednosti
- Podizanje nivoa javne svesti drugih organa i institucija, van Ministarstva unutrašnjih poslova, o problemu bezbednosti građana
- Usmeravanje pripadnika lokalne zajednice na problem bezbednosti
- Stvaranje i unapređivanje službi za praćenje i podršku mogućih žrtava i žrtava, u sistemu zaštite
- Razvoj i unapređivanje edukativnih programa za podršku preventivnoj delatnosti kao i integracija prevencije kriminala u nastavne planove i programe na svim nivoima obrazovanja
- Razvoj i unapređenje informativnih aktivnosti u cilju povećanja nivoa javne svesti o pitanjima bezbednosti; uključivanje medija u informativne aktivnosti; obezbeđivanje dostupnih informacija specifičnim ciljnim grupama
- Edukacija svih profesionalaca u vladinom sektoru i saradnika u nevladinom koji rade na osmišljavanju i realizaciji preventivnih programa a posebno u obrazovanju, kulturi, zdravlju, socijalnoj zaštiti i policiji, na nivou lokalne zajednice
- Razvoj i unapređenje sistema evidentiranja i praćenja kretanja kriminala
- Razvoj naučno-istraživačkog rada u prevenciji kriminala

Deo III: INSTITUCIJE I PARTNERI

Buduća Strategija treba da posluži kao instrument za angažovanje brojnih partnera koji će se zajedničkim snagama zalagati za unapređenje prevencije kriminala u Srbiji.

Među te partnere spadaju:

- Vlada Republike sa resornim ministarstvima, službama i agencijama
- Skupština Republike kao zakonodavno telo i relevantni odbori, pre svega Odbor za bezbednost
- Organi teritorijalne autonomije
- Institucije u oblasti kulture
- Lokalna samouprava
- Građani
- Nevladine organizacije
- Mediji
- Međunarodne organizacije
- Univerziteti i naučno-istraživačke ustanove

Radi sveobuhvatnog i efikasnog ispunjavanja poslova i zadataka iz svoje nadležnosti, Nacionalni savet za prevenciju kriminala će formirati specijalizovane radne grupe i koordinirati aktivnosti učesnika u sistemu prevencije kriminala.

Deo IV: KONCEPT PREVENCIJE KRIMINALA KOJI SE PREDLAŽE POLAZNIM OKVIROM

Prevencija kriminala je skup mera, aktivnosti i aktera koji zajedničkim delovanjem rade na realizaciji postavljenih ciljeva u ovoj oblasti. U ovom delovanju razlikuju se dva nivoa :

- Sistem prevencije kriminala
- Skup opštih i specifičnih mera i aktivnosti koje zajednica, na različitim nivoima svoga organizaovanja i kroz različite oblike rada usmerava u pravcu prevencije kriminala

Sistem prevencije kriminala je pravnim aktom definisana metodologija i strukturalna povezanost učesnika u procesu preventivnog delovanja. Zapravo, predstavlja ustrojstvo i funkciju organizacija izvan Ministarstva unutrašnjih poslova, u ovom procesu.

Donošenje akta o uspostavljanju i funkcionisanju radnih tela pri organima javne uprave i organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova, kao nosioca aktivnosti, u Sistemu prevencije

kriminala, treba da omogući jedinstveni pristup u rešavanju problema, na celoj teritoriji Republike Srbije.

Koncept prevencije kriminala koji se predlaže Polaznim okvirom podrazumeva koordinirane aktivnosti usmerene na sprečavanje pojava koje nisu u skladu sa zakonodavstvom, a po svojoj suštini nanose štetu građanima, društvenim grupama ili društvu u celini.

Prevencija kriminala se sprovodi kroz tri nivoa: primarni, koji ima za cilj smanjenje svih prepoznatih faktora na nivou porodice, zajednice, institucija koji doprinose razvoju kriminala, a sprovodi se kroz obrazovni i informativni sistem, kulturne institucije, pomoć i rad sa porodicama, institucijama socijalne zaštite, nevladinim sektorom, posebno organizacijama mladih i drugo; sekundarni, koji se sprovodi kroz konkretne programe iz pojedinih oblasti usmerene na pojave, grupe i pojedince pod većim rizikom za razvoj kriminalnog delovanja; i tercijalni koji je usmeren na delovanje u situacijama kada se kriminal već pojavio, kao i na sprečavanje povratništva i vršenja teških krivičnih dela. Svi preventivni naponi u svojoj osnovi su usmereni na: situaciju (kreiranje okruženja i ambijenta nepovoljnog za izvršenje krivičnog dela), socijalno okruženje (porodicu, školu, vršnjake, kulturne institucije, i dr.) potencijalnog učinioca i učinioca (kontrola i promena ponašanja), moguću žrtvu (smanjenje mogućnosti za postajanje žrtvom kriminala), i saradnju sa građanima u cilju reakcije na pojavu kriminala.

Prilog: Situaciona analiza kao baza za donošenje Polaznog okvira

1. Analiza postojeće situacije u oblasti kriminala, kao polazna osnova za definisanje strateških pravaca i ciljeva

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, broj prijavljenih krivičnih dela, izvršenih u periodu 2002. – 2006. godina varira, odnosno posle perioda stagnacije u 2003. i 2004. godini povećava se, a u 2006. čak i premašuje nivo iz 2002. godine. Pri tome, evidentno je da su u ukupnom broju najzastupljenija krivična dela iz oblasti opšteg kriminala, među kojima prevlađuju krivična dela protiv imovine, uz konstataciju da „tamna brojka kriminala“ nije istražena.

U strukturi otkrivenih i prijavljenih krivičnih dela, najzastupljenija su krivična dela protiv imovine, čije učešće varira od 59,57% u 2004. do 70,50% u 2002. godini. Zatim slede krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja (7,81% - 9,33%), krivična dela protiv života i tela (5,96% - 7,97%), krivična dela protiv privrede (3,41% - 7,24%), krivična dela protiv službene dužnosti (5,16% - 7,38%), krivična dela protiv zdravlja ljudi (1,29% - 5,38%) i krivična dela protiv braka i porodice (1,51% - 4,37%). U ukupnom broju, krivična dela protiv polne slobode učestvuju sa 0,44% do 0,65%. Imajući u vidu ozbiljnost posledica krivičnih dela koja se vrše uz pretnju ili upotrebu nasilja, kao i njihovo učešće u ukupnom broju sa 11,54% - 14,06%, ova krivična dela predstavljaju značajan rizik po bezbednost ljudi i imovine.

U ukupnom broju prijavljenih krivičnih dela u istom periodu, maloletnici učestvuju sa 2,52% u 2003. do 3,53% u 2004. godini. Od 2004. godine, kada se uočava značajniji porast broja krivičnih dela izvršenih od strane maloletnika, u toku 2005. beleži se smanjenje, dok je u 2006. godini došlo do neznatnog povećanja broja krivičnih dela izvršenih od strane maloletnika, pri čemu je istovremeno smanjen broj maloletnih učinilaca, što ukazuje na prisustvo recidiva među ovom populacijom. Maloletnici najčešće vrše krivična dela protiv imovine i protiv života i tela.

Analiza stanja i kretanja kriminala na području Republike Srbije pokazuje da bi se kao prioritete pri realizaciji Strategije trebale identifikovati mere i aktivnosti na prevenciji:

1. Krivičnih dela protiv imovine
2. Kriminala sa elementima nasilja
3. Maloletničke delinkvencije (delikata koje čine maloletnici)

1. Glavni, identifikovani razlozi javljanja kriminala u Srbiji

Neosporno je da kriminal, kao složeni društveni fenomen, treba posmatrati kao pojavu višestruko povezanu sa socijalnim sistemom. On je, između ostalog, rezultat dinamike u socijalnom sistemu, događa se u socijalnom kontekstu i povratno pogađa sistem. Tranzicija i rat nesumnjivo predstavljaju najznačajnije od svih mogućih faktora težih potresa u socijalnom sistemu i najupečatljivije svedoče o značaju socijalnog konteksta za rasprostranjenost kriminala. Činjenica je da je porast stopa kriminala tokom 90-ih godina XX veka karakterisao sve „tranzicione“ zemlje Istočne Evrope, ali je taj porast ipak bio najdramatičniji u zemljama koje je su imale manje uspešan start tranzicijskog procesa, veću ekonomsku deprivaciju stanovništva i krizu spoljne bezbednosti.

Etiološkim istraživanjima kriminala u Srbiji poslednjih godina identifikovani su faktori rizika koji obuhvataju individualne činioce i činioce socijalnog okruženja, a koji uključuju, najčešće sledeće faktore:

1. Oslabljeni mehanizmi društvene i individualne kontrole ponašanja;
2. Poremećeni porodični odnosi, zlostavljanje i zanemarivanje, i viktimizacija nasiljem,
3. Izloženost antisocijalnim i nasilničkim modelima identifikacije u porodici, školi, zajednici i putem medija;
4. Uključenost u delinkventne grupe i zloupotreba psihoaktivnih supstanci;
5. Socio-ekonomsko raslojavanje, negativne društveno-strukturalne promene i pad društvenih vrednosti.
6. Situacioni faktori.

2. Analiza postojećeg zakonskog okvira

Vlada Republike Srbije i Narodna Skupština do su sada uradile dosta na stvaranju zakonodavnog okvira, koji se pre svega bavi reakcijom države na posledice i u tom smislu treba nastaviti sa daljim aktivnostima. Nedostataju zakonski propisi o obavezi preventivnog postupanja čime se dovodi u pitanje primena određenih ustavnih načela. U tom smislu neophodno je:

- Potpisivanje i ratifikovanje relevantnih međunarodnih dokumenata u oblasti preventivnog delovanja;
- Usklađivanje relevantnog nacionalnog zakonodavstva sa preuzetim međunarodnim obavezama donošenjem novih zakona, odnosno izmenama i dopunam već postojeće zakonske regulative;
- Donošenje i usklađivanje postojećih podzakonskih akata i procedura u cilju stvaranja jedinstvenog sistema prevencije;
- Obezbeđivanje sistema za praćenje i vrednovanje primene postojećih procedura.

3. Analiza dosadašnjih aktivnosti preduzimanih na suzbijanju kriminala, posebno na njegovoj prevenciji

Dosadašnja praksa u svetu i kod nas, pokazala je da tradicionalna policijska delatnost ne daje uvek željene rezultate u smanjenju kriminala i povećanju opšte sigurnosti građana.

Istovremeno, analize kriminalnih statistika pokazale su da stavljanje naglaska samo na otkrivanje izvršenih krivičnih dela i njihovih učinilaca ima ograničen efekat na smanjenje stope kriminala.

Ova iskustva su nedvosmisleno pokazala da policija ne može uvek sama i odvojena od drugih sistema, građana i zajednice da se efikasno suprotstavlja kriminalu.

Pokušaji policije u Srbiji da preventivnim delovanjem utiče na smanjenje kriminala, poslednjih godina odnosili su se najčešće na aktivnosti u oblasti maloletničke delinkvencije. Do sada, preventivni programi realizovani su u saradnji Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva prosvete, Ministarstva zdravlja i Ministarstva rada i socijalne politike, uz podršku međunarodnih organizacija. Ali, i u tim slučajevima nije bilo adekvatnog praćenja, evaluacije i obezbeđenih mehanizama za održivost programa, osim kod projekata „Škola bez nasilja“, „Šansa deci za promenu“ i programa „Školski policajac“. Takođe, ni istraživanja u oblasti prevencije kriminala u Srbiji nisu bila dovoljna i sveobuhvatna, a vršila su ih naučne, istraživačke i obrazovne institucije, kao što su Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Institut za psihologiju, pojedini fakulteti Univerziteta u Beogradu.

4. Analiza dosadašnje saradnje i partnerskih odnosa

Kvalitativno gledano, jedini merljivi rezultati na polju prevencije kriminala su postignuti u Policijskim stanicama u okviru projekta „Policija u lokalnoj zajednici“: Zvezdara, Kragujevac, Vrnjačka Banja, Novi Bečej, Požega, Bačka Palanka, Novi Sad, Preševo, Bujanovac i Medveđa, što su pokazale i evaluacije sprovedene od strane međunarodnih organizacija uključenih u projekte. Iskustva iz ovih sredina su pokazala prednost u unapređenju prevencije kriminala kroz partnerstvo policije, građana i ostalih subjekata lokalne zajednice.